

Uitgangspunten voor doopgedachtenis

KTO 09-04

Inleiding	3
1. De doop: een sterk teken bij een sterk verhaal	3
2. De doop is eenmalig	5
3. De kinderdoop	6
4. De praktijk van de kinderdoop	7
5. Vragen bij de kinderdoop	7
6. Het tegendraadse van de kinderdoop	8
7. De bediening van de doop	8
8. Kinderdoop of zegening	9
9. Het ‘presentstellen’ van de doop	10
10. Vormen van ‘present-stellen’ van de doop	11
<i>a. Wijwater</i>	11
<i>b. Doopgedachtenis in de Paasnacht</i>	11
<i>c. Doopgedachtenis in de Lutherse traditie</i>	11
<i>d. Doopgedachtenis bij de belijdenis</i>	12
<i>e. Doopgedachtenis bij ‘herintreden’</i>	12
11. De motieven achter de vraag naar ‘doopgedachtenis’	13
12. De mogelijkheid en grens van een ritueel	15

Inleiding.

Deze notitie is een vervolg op de notitie *Doop, doopgedachtenis en doopvernieuwing*, KTO 08.02, die besproken is in de vergadering van de generale synode van september 2008.

De toen gevoerde bespreking had een verkennend karakter en was niet besluitvormend. In die bespreking zijn veel waardevolle theologische en praktische opmerkingen gemaakt. Deze zijn zoveel mogelijk in deze vervolgotitie opgenomen.

De concrete vraag naar de mogelijkheid van doopgedachtenis, is toen echter minder aan de orde geweest. Die (pastorale) vraag is echter nog steeds actueel en vraagt om een concreet antwoord.

In deze vervolgotitie wordt nader ingegaan op de plaats van de kinderdoop en de wijze waarop de doop present gesteld wordt in het ritueel van de doopgedachtenis. Het doel van deze vervolgotitie is om te komen tot liturgische handreikingen voor de gemeente, die behulpzaam kunnen zijn bij het gestalte geven aan de doopgedachtenis.

1. De doop: een sterk teken bij een sterk verhaal

De doop is het teken dat van meet af aan bij de christelijke gemeente heeft gehoord. Van de eerste gelovigen op de Pinksterdag lezen we dat ze zich, nadat ze tot geloof gekomen waren, lieten dopen. Ook van andere bekeerlingen lezen we de wens om zich te laten dopen (Hand. 8, Hand. 16). De doop is een sterk teken: het is een zichtbare handeling, waarmee iemand zichtbaar tot de gemeente van Christus toetreedt.

De doop legt niet alleen een verbinding met een geloofsgemeenschap. Het legt een verbinding met God. Daarom wordt er gedoopt 'in de naam van de Vader, de Zoon en de heilige Geest'. Wie wordt gedoopt, vertrouwt zich toe aan God, die zich bekend heeft gemaakt als Vader, Zoon en heilige Geest. Bij de Vader hoort de zorg en bescherming over het leven. God is de Vader die een verbond sluit en ons oproept in dat verbond te leven. Bij de Zoon hoort de vergeving en de verzoening. Bij de Geest hoort de vernieuwing en de hoop op het eeuwige leven.

De doop is verbonden met een sterk verhaal. Het is in de kern het verhaal van Jezus Christus. Vandaar dat ook wel de doop 'in de naam van de Heer' voorkomt. Jezus Christus is de goede Herder, die zijn leven heeft gegeven voor de schapen. Hij is de Heer, die is gestorven en opgestaan. In de doop wordt de beweging van Jezus, door de dood naar het leven, gevolgd. Wie wordt gedoopt, gaat door het water van de dood heen naar het leven uit God. De doop is 'sterven met Christus en met hem opstaan' (Rom. 6:1-4). Het leven van ons mensen, verstrooid in de tijd en de ruimte, wordt verbonden met het leven van die ene, Jezus Christus. Wij mogen delen in zijn dood en leven. Dat is de 'enige troost in leven en sterven' (Heidelberger Catechismus, zondag 1).

De doop is niet slechts een plaatje bij de tekst. De doop is ook meer dan een symboolhandeling die de kerk verricht. God heeft de doop gegeven en God doet ook wat door de doop. Zoals door de menselijke verkondiging van het evangelie God zelf wil spreken, zo wil Hij ook door de menselijke handeling van de doop zelf handelen. 'Daarom mogen we de doop uit de handen van een mens op geen andere wijze ontvangen, dan alsof Christus zelf, ja God zélf ons met zijn eigen handen doopt' (Luther, *Babylonische Gevangenschap*, par. 15). We kunnen dat handelen niet vastleggen of doorgronden. We kunnen er ook geen automatisme van maken. Toch *geloven* we dat door de doop God zelf aanwezig is. De doop mag daarom ook ontvangen worden in het geloof dat God geeft wat in de doop wordt uitgedrukt. Je kunt ook zeggen: de doop voltrekt zich in het krachtenveld van de Geest. Door 'water en Geest' wordt de mens opnieuw geboren (Joh. 3: 5).

De doop is niet zozeer een statisch teken, als wel een handeling. Er wordt wat *gedaan*. De kerk doet wat: er is een ambtsdrager die doopt. De dopeling doet wat: hij laat zich dopen. Of in het geval van de kinderdoop laten ouders of anderen die verantwoordelijk zijn het kind dopen. In een eredienst wordt dan ook ruimte voor deze handeling ingericht. Er is sprake van een duidelijke 'waterhandeling'. Er is ook sprake van een actieve rol van de kant van de dopeling of de ouder(s)/verzorger(s). Deze activiteit drukt het geloof uit, het gaat dus om een geloofshandeling met een lijfelijke dimensie.

2. De doop is eenmalig

De doop is een eenmalige handeling. Zo is het van meet af aan verstaan in de kerk. Anders dan bijvoorbeeld het heilig Avondmaal dat bij herhaling wordt gevierd, is de doop niet voor herhaling vatbaar. Daar zijn een aantal redenen voor aan te voeren. De overgang van het oude leven naar het nieuwe leven is een eenmalige. Ook al is er van een geleidelijk proces sprake, er is één moment waarop de uiterlijke handeling wordt verricht. Er is nu eenmaal geen tussengebied tussen het oude en het nieuwe leven, ook al ervaart niet iedereen in gelijke mate deze afstand tussen oud en nieuw. Er ligt ook een verband met de dood en opstanding van Christus. Deze is eenmalig, en deze eenmaligheid spiegelt zich in de eenmalige verbinding met Christus. Door één keer te sterven heeft Christus de macht van het kwaad gebroken. Zo wordt de mens eenmalig onteigend van zichzelf en de oude wereld, om bij Christus te horen.

Wel is deze eenmalige doop er een die een leven lang meegaat. Voor Paulus is de doop een basisgegeven, waarop hij gelovigen steeds weer aanspreekt. Omdat ze met Christus zijn gestorven en opgewekt, moeten ze de kracht van Christus laten doorwerken in hun leven. Daarom: 'je bent eenmaal gedoopt, met het sacrament, maar je moet altijd gedoopt worden door het geloof, altijd sterven, altijd leven ... Zo moet de doop jouw hele leven met lijf en ziel verzwelgen en teruggeven op de jongste dag, bekleed met de mantel van de gerechtigheid en onsterfelijkheid.' (Luther, *Babylonische Gevangenschap* par. 28)

De doop wordt nooit ongeldig, zelfs niet als je twijfelt of je je afwendt van het heil. Je kunt wel een tijd lang afdwalen van wat je in je doop is geschonken, maar daardoor wordt het teken van de doop niet ongeldig! Ook al zijn wij ontrouw, God blijft getrouw.

Eén van de wijzen, waardoor de doop doorwerkt, is in de viering van de Maaltijd van de Heer. Het sacrament van het heilig Avondmaal is de tweede lijfelijke vorm van vereniging met Christus. Dit sacrament wordt bij voortduur gevierd. Het markeert niet zozeer de overgang van dood naar leven, als wel het leven uit Christus. De viering van het Avondmaal is in feite de doopgedachtenis bij uitstek.

3. De kinderdoop

‘De doop wordt bediend aan hen voor wie of door wie de doop begeerd wordt’ (Artikel XIII,2) Dat betekent dat zowel de doop van onmondige kinderen als van volwassenen wordt gepraktiseerd. De kinderdoop (of ‘zuigelingendoop’) is een volwaardige, en hoeft daarom niet te worden overgedaan. De kinderdoop wordt verricht in het geloof dat ook deze handeling, evenals de doop van een volwassene, een echte heilshandeling is. In de kinderdoop is er nog niet sprake van een bewuste geloofshandeling van de dopeling. Die wordt over het algemeen naar de doopvont gebracht of gedragen. Toch hoeft iemand, die als zuigeling of kind gedoopt is, niet op deze doop terug te kijken als een halve doop. De doopgenade is geen halve genade. Er zit dus óók de notie in, die in het zogenaamde zondvloedgebed wordt gebeden: ‘gestorven met Christus en met Hem opgewekt’.

Wie als kind is gedoopt, mag later vernemen dat Christus ook voor hem of haar heeft gekozen, of, met de woorden van het klassieke doopformulier: ‘in Christus tot genade aangenomen’ is. Doop is daarom een ‘relevant gegeven’. De doophandeling, ook waar het gaat om de kinderdoop, is een complete handeling. Wel geldt dat de werkelijkheid, die in de doop wordt afgebeeld, en als geschenk is gegeven, erom vraagt gelovig te worden toegeëigend. De doop vraagt om een antwoord. Het verbond dat God met mensen sluit vraagt om ‘een nieuwe gehoorzaamheid’ (klassiek doopformulier). God neemt het initiatief, maar de mens wordt opgeroepen partner van dit verbond te zijn. Daar kan niemand om heen. De kinderdoop is dus geen half werk, maar het is wel een handeling, die openstaat naar de toekomst. Het vraagt om geloof en een leven als leerling van Jezus, in liefde tot God en de naaste. Het vraagt om het ja-woord van de mens. Daarom is er wat voor te zeggen dat de handoplegging met de daaraan verbonden gave van de Geest niet bij de kinderdoop plaatsvindt, maar een plek krijgt bij de belijdenis van het geloof. De belijdenis is met de doop verbonden, en omdat deze belijdenis (jaren) na de doop komt, is het zinvol dat deze handoplegging eveneens na de doop volgt.

4. De praktijk van de kinderdoop

Voor ouders en familie is de doop een feestelijk gebeuren. Ook voor de gemeente waar de doop wordt bediend, is elke doopdienst bijzonder. Gemeente en familie vieren het wonder van het nieuwe leven dat in Christus geborgen mag zijn bij God.

Het gebeurt nogal eens dat jonge ouders, juist wanneer ze nieuw leven ontvangen, zelf tot een nieuwe bewustwording van hun geloof komen, of opnieuw de stap naar de kerk maken. In de Protestantse Kerk is daarom over het algemeen een ruime dooppraktijk. Wel wordt in toenemende mate aandacht besteed aan doopcatechese. De doop is immers meer dan een gewoonte en meer dan een leuk ritueel. Het is een onteigeningsgebeuren: een kind wordt toevertrouwd aan God. Daarmee wordt gezegd dat het niet het bezit is van ouders. En: ouders of verzorgers worden gevraagd in te staan voor hun kind en hun geloof te belijden. Zij beloven het kind voor te gaan in de weg van de Heer.

Deze doopcatechese dient een vervolg te krijgen in het verdere leven. Hier ligt een verantwoordelijkheid voor de kerk en de ouders. Het beleid van de Protestantse kerk over de catechese zet hier nadrukkelijk op in (zie *Voortgangsrapportage Beraadsgroep voor de Catechese* –KTO 08.04 november 2008).

5. Vragen bij de kinderdoop

Is de kinderdoop alleen in de context van een *corpus christianum* vol te houden? Hoort de kinderdoop bij een cultuur waarin het christelijk geloof een markante rol speelt? Is de basis onder de kinderdoop niet weg, nu verbanden van school en gezin veel minder door het christelijk geloof gestempeld zijn en het geloof uit het publieke domein is verdwenen? Wat komt er terecht van een christelijke opvoeding? Immers, de continuïteit van een christelijke opvoeding staat aan alle kanten op de tocht. Ook vanuit een andere optiek kunnen vragen gesteld worden bij de kinderdoop. Past deze nog wel in een postmodern cultuurpatroon, waarin de keuze van de individuele mens voorop staat? Hij of zij is immers de portefeuillehouder van de eigen spirituele zoektocht. Een

voorgegeven gemeenschap en de idee van 'inlijving' als onmondig kind lijkt daar niet erg mee te sporen.

6. Het tegendraadse van de kinderdoop

Toch is er reden de kinderdoop als gave van God voluit een plaats te geven in de kerk. Juist tégen de trend van de tijd in, is het weldadig te weten dat onze keuze pas mogelijk is, omdat God kiest. Vrijheid is geschonken vrijheid. Het heil hangt uiteindelijk af van de goddelijke wil. God kiest voor ons. Hij sluit een verbod met ons. In de kinderdoop komt dit treffend uit. Dat beantwoordt aan het gegeven dat een mens niet maar los gestort wordt in deze wereld om het nu maar zelf uit te zoeken. Hij wordt niet overgegeven aan de grill van de genen. Er is het water dat wacht. Er is een gemeenschap, die vooraf gaat. Er is de Zoon, die in deze wereld is gekomen. En daarom horen de kinderen bij Christus. De doop is de inlijving in het lichaam van Christus. Wij zijn kinderen van Adam. Maar we zijn ertoe bestemd, kinderen van Christus te zijn.

Dit alles heeft een tegendraadse strekking in zich. Uiteindelijk is een mens niet de primaire actor van de eigen spirituele zoektocht. Het draait niet allemaal om mijn ervaring, mijn keuze, mijn spirituele fijngevoeligheid. Dat moet niet onder stoelen of banken worden gestoken. De kerk staat voor de verkondiging van God, die het eerste woord heeft. De kerk verkondigt Jezus Christus, het Woord Gods. In de kerk hebben de sacramenten hun plaats, de handreikingen van God, die een mens grond onder de voeten geven. We moeten weerstand bieden aan het anti-institutionele. Mensen worden er uiteindelijk niet gelukkig van, helemaal uitgeleverd te zijn aan hun eigen spirituele vernuft, behoefte of vinding. Zeker, de kerk zal wel de taal moeten spreken die voor de spirituele avonturier verstaanbaar is. Maar dat doet ze niet, door iets anders te zeggen, dan het evangelie haar voorzegt.

7. De bediening van de doop

De doop wordt, waar mogelijk, bediend 'in het midden van de gemeente', waarbij de woorden '(naam) ik doop je in de naam van de Vader, de Zoon en de heilige Geest' worden uitgesproken. Het is gebruikelijk driemaal te besprenkelen of te begieten. Bedacht kan worden of de waterhandeling met enkele druppels niet te zuinig is,

waardoor de symboliek van 'ondergang en opstanding' nauwelijks tot het bewustzijn door kan dringen. Ook waar water als symbool van leven wordt gezien, draagt de beperking tot enkele druppels niet erg aan de verbeelding bij. Wettische regelgeving is niet aan de orde maar 'begieten' heeft oude papieren en het zeer spaarzaam gebruik van water kan moeilijk gezien worden als een positieve ontwikkeling. Het is zelfs mogelijk dat juist daardoor de doop is verburgerlijkt.

Wanneer volwassenen worden gedoopt, kan voor onderdompeling gekozen worden. Het doopkleed slaat op het bekleed worden met Christus. Bij zuigelingen wordt het kind meestal gedoopt met het doopkleed al aan, het kan echter ook na de doop worden aangetrokken. Ook een volwassene kan met een doopkleed worden overkleed (vgl. Gal. 3:27).

8. Kinderdoop of zegening

De Protestantse Kerk praktiseert de kinderdoop. Ouders worden uitgenodigd hun kinderen ten doop te houden. In een gemeente, waar de betekenis van de kinderdoop wordt verkondigd en beleefd, zullen ouders deze keuze ook steeds weer maken. Het gaat echter wel om een bewuste keuze, geen gewoonte of vanzelfsprekendheid. En: ouders worden er niet toe gedwongen. Zij kunnen er ook voor kiezen hun kind niet te dopen. De overweging kan daarbij zijn, dat zij liever hun kinderen helpen te zijner tijd zelf de keuze te maken om gedoopt te worden. Een mogelijkheid die dan in nogal wat gemeenten wordt geboden, is het kind in een kerkdienst te laten zegenen. Soms wordt gesproken van 'opdragen', al is die term minder geschikt. In het Dienstboek wordt dan ook gesproken van 'zegening van zuigelingen op weg naar de doop' (Dienstboek, *een proeve* II, 75). Met dit ritueel wordt in de eerste plaats de dankbaarheid uitgedrukt: het leven is een gave, en God wordt in het midden van de gemeente gedankt voor zijn gave. In de tweede plaats wordt het kind opgedragen in de voorbede. In de derde plaats wordt een zegen gegeven. Dit ritueel mag niet gaan lijken op een 'doop zonder water'. De zegening is een eenvoudig gebaar, het liefst dicht tegen de vorm van de zegening aan het einde van de dienst voor heel de gemeente aan. 'Zegening' is iets anders dan dopen. Het ritueel van zegening is een gebed en een appèl in één. Het

verwijst naar de doop. Het is een sober ritueel. Het is niet droog dopen. En dat betekent omgekeerd, dat bij de latere doop van een zuigeling die gezegend is, het water van wezenlijke betekenis is

9. Het 'presentstellen' van de doop

Zoals gezegd werkt de doop een leven lang door. Bij elke doopdienst wordt de gemeente herinnerd aan de eigen doop. Door verkondiging, viering van het heilig Avondmaal, catechese en gemeentelijk leven wordt de inhoud van de doop als het ware present gesteld.

Er zijn echter ook wegen om de doop explicieter present te stellen en de betekenis ervan lijfelijk tegenwoordig te stellen. Deze vormen kunnen begrepen worden onder de term 'doopgedachtenis'.

Wanneer we spreken over een vorm van doopgedachtenis, gaat het om een 'rite' of gebruik, niet om een sacrament. Er wordt wel gesproken over *sacramentalia*, 'op sacramenten gelijkende handelingen' (Dienstboek II, 408). Een rite is een in de kerk gepraktiseerde handeling of teken, met het oog op het kerkelijke leven. Een sacrament is 'een getuigenis van Gods wil ten opzichte van ons (...) bedoeld om in diegenen, die ze ontvangen, geloof op te wekken en te versterken' (onveranderde Augsburgse Confessie, XIII), Het zijn 'heilige zichtbare tekenen en zegelen, door God zelf ingesteld om ons door het gebruik daarvan de belofte van het evangelie des te beter te doen verstaan' (Heidelberger catechismus, zondag 25). De grens tussen sacramenten en 'sacramentalia' zijn voor de beleving niet altijd duidelijk. God kan ook door deze riten en gebruiken handelen. De kerk kan met het oog op het kerkelijk leven riten en handelingen instellen. Zo is het in principe mogelijk een rite van doopgedachtenis in te stellen.

Doopgedachtenis is geen tweede sacrament van de doop. Het is ook geen *nabootsing* van een sacrament. Het kan wel een manier zijn om het sacrament van de doop op een of andere manier tegenwoordig te stellen of er naar te verwijzen. Het is daarbij niet zo, dat door een doopbevestiging ontbrekende elementen uit de kinderdoop 'opgehaald' kunnen worden. Zoals gezegd is de doop een 'complete' handeling. Dat geldt ook voor de kinderdoop. Een doopgedachtenis voegt niet iets toe aan de doop, zoals deze door

God is gegeven. In dat geval zou de kinderdoop immers in waarde dalen. Dan zou doopbevestiging een *must* zijn, die de doop completeert. Wie deze bevestiging niet heeft ondergaan, zou daarmee achterblijven ten opzichte van hen die deze wel hebben ondergaan. Dat kan niet. Daarom is het ook niet mogelijk te stellen dat de kinderdoop de ervaring zoals die in Romeinen 6 staat beschreven, niet impliceert. Als dat zo is, zou er reden zijn de kinderdoop als onvolledig te beschouwen, en deze te completeren met een gebruik dat deze 'Romeinen 6 ervaring' alsnog zou binnenhalen. Daarmee wordt aan de doop afbreuk gedaan. De ervaring van Romeinen 6 is gegeven met de doop, en voltrekt zich in het leven van het geloof, of dat geloof nu geleidelijk groeit, of na een duidelijke bekeringservaring opbloeit.

10. Vormen van 'present-stellen' van de doop

Er zijn verschillende vormen om de doop present te stellen. Hieronder worden de meest in het oog springende genoemd.

a. Wijwater

In de Rooms Katholieke traditie is het gebruik van wijwater bekend. Het wijwater bevindt zich bij de ingang van de kerk. Wie zich bekruipt met wijwater vraagt om reiniging van zijn zonden. Het wijwater verwijst zo naar de doop. Nagegaan moet worden hoe en op welke wijze dit gebruik binnen onze protestantse traditie een plaats zou kunnen krijgen.

b. Doopgedachtenis in de Paasnacht

In het Dienstboek is een liturgie voor een doopgedachtenis in de Paasnacht beschreven (Dienstboek, een proeve I, 139-143).

Juist in de nacht waarin de dood en opstanding van Jezus wordt gevierd, is het zinvol de doop een plaats te geven. Dit kan gekoppeld worden aan de bediening van de doop.

Ook buiten de Paasnacht kan een dergelijk ritueel een plaats krijgen, verbonden aan de bediening van de doop van kinderen of volwassenen.

c. Doopgedachtenis in de Lutherse traditie

In de Lutherse traditie speelt de doopgedachtenis een belangrijke rol. Dat hangt onder andere samen met de grote betekenis die de doop voor Luther had. Hij omschreef het geloof als een 'dagelijks kruipen uit de doop'. 'Daarom staat de kerk in een bijzonder grote verantwoording ten opzichte van alle gedoopten. Het is een belangrijke mogelijkheid en een taak om regelmatig de doopgedachtenis te vieren.' De VELKD (Vereinigte Evangelisch-Lutherische Kirche Deutschlands) heeft een bruikbare liturgische handreiking met verschillende modellen voor een doopgedachtenis ontworpen (*Die Feier des Taufgedächtnisses*).

d. Doopgedachtenis bij de belijdenis

Daarnaast kan ook bij de belijdenis deze doopgedachtenis een plaats krijgen. Wie zijn geloof belijdt, zegt ja op zijn of haar doop. Het is zinvol en sprekend deze belijdenis rond de doopvont te laten plaatsvinden. Eventueel kunnen zij die belijdenis doen het water beroeren op de wijze zoals dat bijvoorbeeld in de Paasnacht gebeurt.

e. Doopgedachtenis bij 'herintreden'

Wat kan nu gedaan worden in de richting van hen die als kind gedoopt, vervreemd geraakt, toch weer terug keren naar de kerk en verlangen naar een moment zoals dat bij de volwassendoop beschikbaar is? De kerk heeft ook hier de vrijheid om een ondersteunende handeling in te stellen die helpt de doop te gedenken en te beleven. Het gaat hier niet om de doopgedachtenis, zoals onder paragraaf b of c beschreven, maar om een markeringsmoment van iemand die (relatief) van buiten komt. Er is dan sprake van een 'weder opneming' in de gemeente. Het is zinvol om een vorm van doopgedachtenis in dit geval te koppelen aan de openbare belijdenis. Immers, in de openbare belijdenis wordt al een koppeling gelegd met de doop.

Nu kan in dat kader ook een zichtbare relatie met de doop worden gelegd. Het water van de doop, waar je als kind in bent ondergegaan, kan dan present gesteld worden en het kan zinvol zijn op de een of andere manier dit water weer te 'voelen'. Degene die belijdenis doet wordt zo tastbaar herinnerd en als het ware teruggevoerd tot de doop: 'hierin ging ik in, dit was het waterbad, na alles wat er gebeurd is in mijn leven mag ik weten dat in dit water mijn oude leven met Christus is begraven. Ik voel het water, ik breng het aan mijn lippen, aan mijn handen, aan mijn voeten, aan mijn

hart.' Het lichaam dat eens gewijd was aan het kwaad, wordt zo gewijd aan God: de *lippen* om God te prijzen, de *handen* om Hem te dienen, de *voeten* om, van de oude weg, te gaan in de weg van God, het *hart* om lief te hebben. Het is immers het lichaam dat is gemarkeerd door Christus' dood en opstanding.

Deze handeling heeft raakvlakken met de boete, een fenomeen dat in de Lutherse traditie een explicieter vorm heeft behouden dan in de Calvinistische. Luther legt het verband tussen boete en doop ook: 'Ook al kan iemand vallen en zondigen, je hebt altijd toegang tot je doop, om de oude mens er weer onder te krijgen' (*Grote Catechismus, par. 42*). Deze toegang tot de doop kan, zonder dat de doop over wordt gedaan, wel op een concrete manier ontsloten worden door de bovengenoemde handeling.

11. De motieven achter de vraag naar 'doopgedachtenis'

Achter de vraag naar de laatstgenoemde vorm van doopgedachtenis gaan een aantal motieven schuil, die genoemd moeten worden, om het verlangen ernaar goed te peilen en de vorm van doopgedachtenis te kunnen honoreren.

In de eerste plaats is dat het verlangen naar tastbare ervaring van het heil. Een uiteenzetting over de doop helpt dan niet erg. Het water van de doop is een dergelijk tastbare ervaring. Het is niet vreemd dat het verlangen zich eigenlijk richt op een 'echte' doop. Het is niet voor niets dat velen, die tot de Protestantse Kerk behoren en als kind gedoopt zijn, zich elders laten dopen. Dit verlangen naar de doop is een verlangen om in het krachtenveld van de Geest te verkeren en daar deelgenoot van te zijn. Zoals is duidelijk gemaakt: in de Protestantse Kerk is geen ruimte voor een tweede doop. Een tastbare ervaring met het water zoals hierboven beschreven kan echter wel helpen. Men kan dit afdoen als een surrogaat. Dat is het echter niet. Het gaat immers om een oprechte handreiking aan diegenen, die het contact met hun (kinder-)doop kwijt geraakt zijn. Men kan ook menen je hiermee op gevaarlijk terrein te begeven en dat de grens tussen doop en deze vorm van doopgedachtenis gaat vervagen. Te grote voorzichtigheid kan echter ook krampachtigheid met zich meebrengen. 'Nee' zeggen is dan het gemakkelijkst, maar zo wordt zelden recht gedaan aan legitieme verlangens.

In de tweede plaats speelt de behoefte aan activiteit van de gelovige een rol. In een ritueel van doopgedachtenis of doopvernieuwing speelt nadrukkelijk een rol dat de gelovige een handeling verricht. De eredienst is ook een menselijke activiteit. Er is ook een menselijke respons. De heilige Geest maakt zich van mij meester. Ik word geraakt, en geef antwoord. In een Protestantse eredienst is er een participatie van de gelovige, zoals in de viering van het Avondmaal. De ruimte voor deze participatie ligt niet voor altijd vast. De bekeerling verlangt een handeling te verrichten die past bij het toetreden tot de gemeente. Natuurlijk, hij of zij kan ook met het ritueel van doopgedachtenis in bijvoorbeeld de Paasnacht meedoen, maar dat is geen handeling die op een uniek moment in het leven is toegesneden. Een 'waterhandeling', gekoppeld aan de uitgesproken belijdenis, kan daarin voorzien. Hiertegen kan worden geopperd dat hiermee voet gegeven wordt aan exhibitionisme, de neiging zichzelf te profileren en een feestje te organiseren dat om het 'ik' van de gelovige draait. Dat kan, maar daarmee wordt de behoefte van een uitsluitend negatieve kant benaderd, die geen recht doet aan het oprechte verlangen van velen. Onze 'protestantse soberheid' is een goede intuïtie, die zal voorkomen dat er een spectaculaire happening wordt georganiseerd, maar diezelfde soberheid kan ook neerdrukkend werken. Bovendien: het mag toch niet zo zijn dat de voorganger de volle ruimte krijgt, maar de gelovige onder verdenking staat zichzelf te bedoelen.

In de derde plaats kan de lijfelikheden genoemd worden. We zijn in onze erediensten verbaal ingesteld. We zijn kerk van het woord. Dat is in de visienota *'Leren leven van de verwondering'* nog eens duidelijk geworden. Dat is de kracht van het protestantisme. Het is soms ook de zwakte. Wel speelt het lied en de daarbij horende muziek een belangrijke rol. Dat is ook een vorm van lijfelikheden, al komt er over het algemeen niet zoveel in beweging. We zien een nieuwe generatie aankomen, die hier een tekort ervaart. Hoe dan ook, lijfelikheden is bij de sacramenten van wezenlijk belang. We komen lijfelikheden in aanraking met Christus. We komen lijfelikheden in beweging. In een ritueel van doopgedachtenis wordt aan deze lijfelikheden een zinvolle plaats gegeven.

In de vierde plaats speelt de missionaire situatie van de kerk nu en in de toekomst een rol. In toenemende mate zullen mensen de stap 'van buiten' naar de kerk zetten. In een missionaire kerk zullen

mensen toetreden die als kind niet zijn gedoopt, en als volwassene gedoopt worden. Er zullen mensen herintreden, die weliswaar als kind zijn gedoopt, maar daarna van het heil zijn vervreemd. Het is verheugend dat er mensen zijn die (weer) in aanraking met God en zijn gemeente komen en de keuze voor Christus maken. Voor hen die wél gedoopt zijn, maar voor eigen besef evenzeer van buitenaf komen, kan een doopgedachtenis een geëigende manier zijn om de overgang te markeren tussen een leven buiten de christelijke gemeente en een leven er in. Een kerk in een missionaire situatie beweegt zich in de bedding van haar traditie, maar is wel geroepen deze traditie levend te houden en creatief in te spelen op de veranderende plaats van kerk en geloof in onze samenleving.

12. De mogelijkheid en grens van een ritueel

Aan de dienstenorganisatie kan worden opgedragen een of meerdere modellen voor deze specifieke vorm van doopgedachtenis te ontwikkelen. Om onderscheid te maken met de andere vormen van doopgedachtenis kan hier eventueel de term *doopvernieuwing* gebruikt worden. Omdat deze term echter verwarring wekt, en suggereert alsof de doop zelf vernieuwd moet worden, is het beter voor alle hierboven genoemde vormen het woord 'doopgedachtenis' te blijven gebruiken. Daarbij zal elke associatie van 'gedoopt worden' achterwege moeten blijven. Het kan dan ook niet gaan om een ambtelijke bediening waarbij de ambtsdrager degene die belijdenis doet met het water in aanraking brengt of door het water doet doorgaan. De ambtsdrager kan de 'belijder' uitnodigen tot het verrichten van een handeling, die hem in aanraking met het water brengt maar verricht deze handeling niet zelf. Over de hoeveelheid water hoeft geen wettische regel opgesteld te worden. Wel ligt het voor de hand om, wanneer de belijder in aanraking wordt gebracht met het water, hier dezelfde vont voor te gebruiken die ook bij de kinderdoop wordt gebruikt. Anders is de verwijzing niet meer duidelijk. Waar normaliter een vont gebruikt wordt, is het verwarrend nu een zwembad de kerk in te brengen.

Paulus heeft de gemeenten aan wie hij zijn brieven schreef met regelmaat herinnerd aan hun doop. In de doop is de genade en de trouw van God tastbaar geworden. Zo worden ook wij steeds weer

opgeroepen onze doop te gedenken en uit onze doop te leven. Dat kan op vele manieren. Eén daarvan kan de doopgedachtenis zijn zoals hierboven omschreven. Opdat zij die zich (weer) voegen bij Christus en zijn gemeente de goedheid van de Heer mogen tasten en ervaren.
